

КОНФЕРЕНЦІЯ "АУДИТ ТА ЗМІНИ У ПРОФЕСІЇ: ПРАКТИКА ТА ВІДПОВІДЬ ПРОФЕСІЇ НА НОВІ ВИКЛИКИ"

CONFERENCE "AUDIT AND CHANGES IN THE PROFESSION: PRACTICE AND RESPONSE OF THE PROFESSION ON NEW CHALLENGES"

З приводу 30-ї річниці створення першої спільноти аудиторів ВПГО «Спільнота аудиторів України» (САУ) організувала 22.02.2022 р. конференцію з нагоди поважної дати. Зібравши аудиторів зі всього світу ознайомила учасників із міжнародним досвідом та системами аудиту окремих країн, охопивши глобальні виклики.

«Світова спільнота проводить і проведе аудит тим подіям, що відбуваються у світі»

Дмитро Лук'яненко ректор КНЕУ ім. Вадима Гетьмана

«Сьогодні цифрові технології замінили рутинну роботу. Проте важливим залишається ціль – аудитор має дати своє судження, використовуючи його скептичний погляд... Сьогодні аудити свердлять до самої серцевини.»

Піппа Ріллі, Британія

«Фінансова галактика неможлива без якісного аудиту, який відповідає найкращим світовим стандартам»

Катерина Рожкова, один із керівників з НБУ

«Тепер процеси робить комп'ютер, а люди роблять професійні судження, з'явилося місце і час для суджень»

Джон Хупер з ЄС

«...на пострадянському просторі український аудит був флагманом»

Вахід Новрузов, Голова Палати аудиторів Азербайджану

«Хоч аудитор і не має бути експертом у всіх сферах, він має зв'язати всі ризики, що виникають у зв'язку з ними»

Саулюс Лапшинкас, член правління Литовської палати аудиторів

Конференція пройшла у форматі онлайн та складалась із привітальних слів та чотирьох сесій (панелей). Багато присутніх запрошених експертів з-за кордону поділились своїм досвідом, паралельно йшов переклад, що стало подарунком для аудиторів. Розпочала конференцію **Валентина Левченко, виконавчий директор САУ**, і привітала 900 учасників.

З вітальним словом виступив **Валерій Бондар**, діючий Президент САУ, д.е.н., професор. Він нагадав, що 1992 р. створено спільноту більш як 1000 аудиторів, високопрофесійних особистостей що об'єднались задля зростання професії і побажав усім розвитку, і, користуючись нагодою, запропонував підготувати «Звернення учасників конференції до світової спільноти про недопустимість порушення території та кордону нашої держави».

Наталія Гасвська, почесний Президент САУ, також виступила із привітальними словами та нагадала, що спільнота вже декілька років отримує консультаційну допомогу закордонних експертів, багато з яких стали учасниками зібрання.

Виступили у привітальній частині шановні гості:

Марта Васкес-Піменталь, директор проєкту ЄС «Впровадження практики ЄС з бухгалтерського обліку, фінансової звітності та аудиту в Україні», зазначила, що сучасний закон розпочав нову систему аудиту та відкрив роботу на зовнішніх ринках для закордонних інвестицій, і нагадала, що зараз ще працює декілька проєктів фінансового плану;

Якуб Бейнарвич, регіональний директор – Європа, Асоціація Міжнародних Професійних Бухгалтерів АІСРА-СІМА (СІМА – Велика Британія, АІСРА – США), нагадав, що професія робить непросту роботу. Поважне об'єднання світу налічує зараз 690 тис. учасників і Україна співпрацює з цим об'єднанням офі-

сом, яке продовжує підтримувати професію в Європі й Україні. Він підкреслив: *«Ми співпрацюємо з аудиторами і зараз наша штаб-квартира у Варшаві. З 2015 р. робота йде і в Україні»*, й зазначив, що багато років до цього, приїжджаючи в нашу країну, вже тоді побачив фантастичний рівень роботи. Нині у пріоритеті *«надалі надавати технічну підтримку та іншу необхідну допомогу і бути відданими друзями»*, персонально передав також вітання усієї спільноті САУ.

Наталія Гасвська нагадала, що НБУ розширило свої функції до керування і страховим ринком і небанківські й інші фінансові сфери.

Далі надали слово **Катерині Рожковій, першому заступнику Голови НБУ, члену Ради нагляду ОСНАД**, яка зазначила, що прозорий, потужний фінансовий сектор є важливим і сильним фактором для країни, в цьому важлива складова аудиту, і фінансова галактика неможлива без якісного аудиту, який відповідає найкращим світовим стандартам. Зазначила, що якість аудиту у сфері банківської сфери має як регулятор 95 % впевненості й наразі є нові виклики саме до стандартів у сфері небанківського і страхового сектору, а також в Уряді запроваджується 2-й рівень пенсійної системи і страхова сфера є одним із її варіантів і якість аудиту як ніколи актуальна. Важливим є запровадження міжнародного стандарту і тільки спільна робота і зусилля з впорядкування та підвищення якості за допомогою колег з-за кордону дасть впевненість користувачів і якість інклюзії для багатьох. Вона висловила з нагоди річниці САУ свої побажання *«підвищували рівень усім і збудувати сильну, прозору фінансову систему з кращими світовими практиками»*.

Максим Лібанов, кандидат юридичних наук, член НКЦПФР, зазначив, що саме 30-річчя є уніка-

льним заходом і він радий бути учасником поважного зібрання спільноти. Адже основне завдання аудитора надати впевненість, і ця оцінка – потрібна саме в теперішніх умовах. Якість і впевненість в тому, що аудитор виконують всі процедури і міжнародні стандарти і саме спілка надає цю підтримку.

Дмитро Лук'яненко, доктор економічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, ректор ДНВЗ «Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана», привітав з визначною подією. Сказав що *світова спільнота проводить і проведе аудит тим подіям, що відбуваються у світі*. Виокремив також три тези у світлі конференції:

1. Ринкова система може існувати, якщо є прошарок громадських організацій у кожній професії й від цього залежить економіка, бо вони співпрацюють і з регулятором і ринком.

2. Ми представляємо світу науку і маємо окремий навчальний напрям аудиту, наше завдання скоротити цей час підготовки навчання, і САУ важлива для формування і підготовки компетентних фахівців.

3. Суспільство не може прогресувати, якщо нема спільнот і мостиків громадянського суспільства і є чутливим до потреб ринку, людей і розвитку.

Він відзначив, що конференція стала глобальним заходом.

Свого часу САУ утворила Аудиторську палату України (АПУ) як методологічний орган, а сьогодні вона здійснює вплив на всіх аудиторів України.

Виступила на заході й **Тетяна Каменська, доктор економічних наук, Голова АПУ,** і привітала з ювілеєм найстарішу спільноту. Саме 30 років тому представники перших 50-ти компаній зібрались і тоді вперше визнано було професію аудитора. 22 квітня саме завдяки закону, що готував САУ з'явився аудит. І наступні 15 років спілка формувала АПУ делегувавши своїх представників і є лідером з підготовки кадрів.

Петро Кричун, Президент «Федерації професійних бухгалтерів та аудиторів України» передав привітання і зазначив, що 30-років – це час набуття досвіду і це ювілей молодості, сил і впевненості. Як представник федерації подякував за співпрацю з питань навчальних і святкових заходів, імплементації і пояснень міжнародних норм, побажав довголіття і репутації розвитку. Як фінансовий директор в агрокомплексі він зазначив, що досвід показує найвищий рівень українських аудиторів. Є професійні зірки, які поєднують і мають досвід бути і фінансовим менеджером, і юридичним податковим консультантом, і тут є максимально комплексно підготовлені фахівці, і це дуже складні бізнес-задачі, які вирішує професія. Знаходячись сьогодні під Слов'янськом, сказав, що зараз потрібна єдність і маємо бути разом, оскільки ж приказка «разом і батька легше бити» зараз актуальна і зазначив, що ми маємо бути оптимістами і докласти зусиль, щоб наша країна стала ще сильнішою ніж була раніше.

Леонід Рубаненко, Президент ВГО «Спілка податкових консультантів України», сказав, що така конференція є проявом та наполегливої праці для зростання професії. Окремо додав що підтримує заклик підготувати звернення до міжнародної спільноти щодо агресії в бік України.

Валерій Жук, Голова Ради ВПГО «Федерація аудиторів, бухгалтерів та фінансистів Агрпромилового комплексу України», щиро привітав з ювілеєм і сказав, що хоч є і багато спільнот, але спільнота САУ є найкраща, найтолерантніша, подякував за підтримку у 1993 р. за підтримку і підписання угод про співпрацю. Адже проблем в аудиті чимало, і важливо хоч є їх об'єднання в Аудиторській палаті України, закликав до об'єднання й зазначив «адже багато є лідерів у САУ, і саме вона як найповажніша спільнота може зробити це, аби вирішувати найважливіші проблеми».

Наталія Гасвська сказала, що від перших керівників спільноти надійшло безліч привітань, а також посадовців і ці привітання розміщені на Youtube каналі і сайті спілки, де кожен з ними може ознайомитись, прийнято високі нагороди – списки оприлюднено на сайті спілки. САУ також продовжує приймати привітання, як і нагороди, й це визнання вашого вкладу.

Свої вітання передав і **Володимир Головач,** – один із ініціаторів і співзасновників САУ:

«З нагоди 30-ї річниці Спілки аудиторів України. Від імені ветеранів вітчизняного аудиту, вітаю з тридцятю річницею Спілки аудиторів України, яка зробила вагомий внесок у становлення професії аудитора і вправі може пишатися своїми досягненнями.»

У складних умовах розбудови незалежної України – Спілка аудиторів України спромоглася внести на розгляд Верховної Ради України проект Закону «Про аудиторську діяльність». Такий законодавчий акт був першим на теренах колишнього радянського союзу і багато років слугував розвитку аудиторській діяльності в нашій державі.»

Ми усвідомлюємо, що, незважаючи на значні здобутки, не всі проблеми вдалося вирішити як належно. Плекаємо надію, що нове покоління аудиторів не тільки збереже попередні досягнення, а докладе максимум зусиль для розбудови єдиної національної організації аудиторів України під проводом і на чолі Спілки аудиторів України.»

З надією на краще, Володимир Головач»

Перша частина (панель) заходу пройшла за темою «**Забезпечення якості аудиту: найкраща практика**».

Модератором став **Джон Хупер – керівник команди експертів проекту ЄС «Впровадження практики ЄС з бухгалтерського обліку, фінансової звітності та аудиту в Україні», EU-FAAR.** За його словами, Україна – це його друга батьківщина і в такі часи професіонали в Британії разом з Україною. Розповів історію: «Коли Рим був під загрозою, підійшов до стін Ганнібал, двоє римлян вийшли з-під завалу і один з них продав землю, під якою стояв Ганнібал. Те, що ми робимо сьогодні, ми будемо говорити про нашу професію і справу і покажемо призначення до того, що вони роблять. І важливо, що ми працюємо в нормальному режимі». Він відзначив: «Зі спілкою ми працюємо 15 років, – це півжиття спілки з вами і зараз у нас є три регулятора».

Представив також доповідачів, що є представниками з основних країн, що працюють на найвищому рівні: з Грузії, Румунії і України.

Перший доповідач – **Олег Канцуров, виконавчий директор Інспекції із забезпечення якості ОСНАД,**

член Ради нагляду ОСНАД, зазначив, що ми в пошуку, і САУ – це дискусійна площадка, ідеологічний центр і рушійна сила з реформування аудиту, підкріплення знаннями і досвідом. З приводу ситуації в країні, для посилення може кожен докласти зусиль професійною роботою на своєму місці. Свою доповідь: «*Стан та перспективи розвитку контролю якості аудиторської діяльності*» виклав широкому загалу конференції. Зазначив, що сьогодні вже є правові застави і європейська модель функціонує всього за три роки. «*Коли започаткували практичну роботу майже з нуля, ми показали що ця ноша посильна. Це не тягар. Контроль якості – це допомога, її інституції, покликані здійснювати оцінювання контролю якості, сформували підзаконну нормативну основу. Підготовлено базу для завершення першого циклу перевірок для забезпечення рівних умов*». Звернув увагу на нове визначення аудиторської діяльності, яка з підприємницької діяльності перейшла до професійної, оскільки вони вирізняються. «*Так, це також підприємницька, але тут є і професіоналізм, і репутація. Те, що приходить з новою моделлю це репутація, вона монетизується і має грошовий вираз. Один з векторів розвитку кожної аудиторської діяльності може бути внутрішній контроль і зовнішній рівень якості*».

Якщо подивитись на перші результати, проведено 78 перевірок підприємств. На сьогодні є 4 розділи в реєстрі і ці цифри зрівнялись. Якщо більшість пройшли контроль якості, четверта частина компаній не пройшли і вони вже не є в реєстрі. У планах – перевірки, і ми вважаємо, що цей перелік має зрости і завершити перший цикл перевірок. Щоб ті, хто пройшли перший етап контролю якості, дозволи вийти вже інший етап. Якщо на першому етапі ми всі вчилися, то на другому – ми вже разом маємо працювати над підвищенням якості. Ми діагностуємо і видаємо рекомендації з їх вдосконалення, і сподіваємося, що інспекція сформує більш поглиблені вимоги, і будуть нові стандарти якості. Більшість компаній після перевірок взяли за вдосконалення і підвищення інвестицій у вдосконалення якості всередині. Прислухались до рекомендацій, і це не стільки механізм, який карає, а забезпечує рівність умов і вимог до суб'єктів для тих, хто надає такі послуги. На найближчу перспективу спільно із професійними організаціями ми обговорювали заходи більш поглибленого введення стандартів. Протягом цього року мають бути нові стандарти контролю якості і з грудня 2022 р. працюємо над тим, щоб отримати переклад якісних цих стандартів і організувати низку заходів з впровадження цих стандартів. Працюємо і над делегуванням представників профспільнот до обов'язкового аудиту, і над внесенням у закон змін на терміни до ризик-орієнтованого аудиту. Досвід показує, що такі перевірки мають бути частіші. Також є наміри запровадити перевірки на окремі напрямки».

Юрій Долідзе, член Ради SARAS, Служби нагляду за обліком, фінансовою звітністю та аудитом Грузії, розповів, що у Грузії є 270 фірм, 450 аудиторів і 900 бухгалтерів, всі стандарти прийняті, як і етичний кодекс. Майже на 90 % ринку провели перевірки. Зараз діє дві професійні організації, які визнані й де відбувається підвищення кваліфікації. Зараз один із плюсів

– це діючий портал звітності, де майже 80 тис. звітів. Основні гравці – це споживачі, і сама суть реформи у створенні доступу до цих документів, і всі сторони створюють свій продукт на основі аналізу. Як результат цієї реформи бачимо, що повертаються інвестиції, стає більшим доступ до фінансування. Професія показує, що через реформу, яку підтримали через усі спільноти і бізнеси, аудит став громадською послугою, якій довіряють.

Стовпи реформи – це сертифікація, де провідна роль професійних організацій, а реєстрація – як державний фільтр. А практика дає відповідність міжнародним стандартам, управлінню якістю та етичному кодексу.

Наступний стовп – це підвищення кваліфікації – інструмент й частина нашого професійного життя і всі ці інспекції можуть передавати гарний аналіз, що покращує системи внутрішнього контролю.

Прозорість – теж стовп, що стосується розкриття основних досягнень. Для цього є відповідна звітність та індикатори аудиту.

Індикатор якості аудиту – поки що нерозвинутий і тільки у процесі. Є декілька прикладів, що рекомендовані ЦЕНТРОМ ЯКОСТІ АУДИТУ.

Наступні кроки розвитку за словами Юрія Долідзе такі:

– посилення статусу органу нагляду і посилення автономності, а також створення окремого комітету розгляду спорів.

– делегування ролі з контролю якості професійним бухгалтерам: профоргани не були готові це робити, хоча цей напрям буде взаємовигідний професіоналам.

Родіка Якоб, Голова Департаменту моніторингу, контролю та професійних навиків, Палата фінансових аудиторів з Румунії, привітала спільку від їх профспільноти й подякувала за запрошення. Виступила із доповіддю на тему «*Досвід Румунії – краді практик аудиту*».

Розповіла про плани, виклики і напрями. «*Орган нагляду проводить перевірки, хоч і є складнощі у зв'язку з «ковідом», сьогодні перейшов на міжнародні стандарти. Палата розробила систему перевірки через департамент, де є поки що сім інспекторів. Перевірку здійснюють два інспектори, що готують висновки. Є три перевірки, юридичний перегляд якості і цільові перегляди на основі скарг держоргану чи звернень. За її словами, у них є різні види санкцій після перевірок, й, крім виключення, це і потреба у навчанні чи виправлення. Зауважень і перевірок у них зменшилось з 300 до 100.*»

Наприкінці виступу вона подякувала учасникам конференції і висловила своє захоплення системою аудиту України.

Друга панель заходу пройшла під назвою: «**Традиційний аудит – зміни, методи та підходи**». Модератором став Валерій Бондар, доктор економічних наук, професор, Президент ВПГО «Спілка аудиторів України», член Ради АПУ, який нині працює ще й як Генеральний директор і Керуючий партнер HLB Ukraine.

Першим у цій частині заходу виступив Джон Хупер, керівник команди експертів проекту ЄС «Впро-

вадження практики ЄС з бухгалтерського обліку, фінансової звітності та аудиту в Україні», EU-FAAR, з доповіддю «Майбутнє бухгалтерського обліку та регулювання». Він висловив бажання поговорити про виклики у майбутньому. Адже кожен сам уявляє своє майбутнє: «Коли я почав працювати у 1997 р., то ще тоді 25 років тому люди по-різному думали і передбачували майбутнє. Тоді прогнози були чіткі, думали, що не буде бухобліку і аудиту, і щорічні звіти не існуватимуть, їх замінять звітами у реальному часі. Дивились з надією, що це зробить комп'ютер і замінить всіх людей. Тоді відчуття буде, що всі компанії переймуть це на себе і все замінять машини. Але так казали тоді, й дивно, я часто їжджу на конференції і міжнародні конференції бухгалтерів впродовж професійної підготовки, і вони думають те ж саме й дають ті самі передбачення. Це говорить, що аудит і облік не міняється. І дають ті ж прогнози через 5 і 10 років, що нам тре змінитись чи нас замінять. І кажуть це якісь консультанти, які не є самі працівниками цієї сфери, яким платять за те, щоб вони це казали. І зараз фундаментально концепція не змінилась. Ми підтримуємо бізнес, щоб показати, що там вже є. Звичайно, ми й робота змінилися, але кількість людей у сфері не змінилась. Тепер процеси робить комп'ютер, а люди роблять професійні судження, з'явилось місце і час для суджень. Звичайно, є певні виклики і вони не змінилися. МСФЗ каже, що має бути достатньо доказів і основні принципи залишились, як і 25 років тому. Будь-яка комп'ютерна система, що ти в неї закладеш, те з неї і вийде. Робота буде та ж сама, але потрібно буде адаптуватися до змін.

Зміниться не багато, стандарти ті ж самі, просто виходить нова версія. Потрібно фокусуватись на тому, які зміни у світі, й фокусуватись на покращенні себе і на тому, що потрібно робити зараз.»

Другим доповідачем став **Вахід Новрузов, професор, доктор економічних наук, Голова Палати Аудиторів Азербайджану**, й доповів про «Досвід та нову практику Палати аудиторів Азербайджану». Зазначив, що у пострадянському просторі Український аудит був флагманом. Побажав успіху як аудиторам, так і усьому народу, подякував за запрошення і розповів, що вони також відзначили ювілей, хоч українські аудитори старші. За його словами: «На державному рівні навіть Президент країни нагороджував 11 наших членів. Це говорить, що ми маємо перейти у більш класичну сферу у цифровому світі, хоч є нарікання з приводу незалежного рівня і не завжди йде дотримання міжнародних стандартів, проте розроблено концепцію розвитку, дорожню карту зі зменшення тіньової економіки, що заважає розвитку й роботі аудиту. Ми підготували концепцію і документи для розроблення заходів проти недобросовісної конкуренції.»

Далі надано слово азербайджанському колезі Гошгару Ахмадову, який розповів про досвід створення системи «Кабінет аудитора» з великим функціоналом як створення звіту й низка інструментів у роботі аудитора. За його словами «створено кабінет на сайті, де у кожного аудитора є свій індифікатор. Заповнюється персональний договір, перелік послуг, дати, вартість, оборот і кількість працівників і різні до-

повнення. Після прийняття договору йде процес перевірки, заповнення звіту й аудиторського висновку. Для такої аудиторської роботи видається код, де на сайті аудиторської палати перевіряються такі аудити. Завдяки кабінету це дозволяє аудитору не готувати окремі звіти для аудиторської палати. У цій системі присутня система переписки, де є можливість пересилання файлів. Існує тут зв'язок з палатою і з аудитором. У кабінеті присутні для аудитора новини, семінари, вебінари, документи й методичні рекомендації».

Третій доповідач **Наталія Гавська, почесний Президент ВПГО «САУ», партнер ПКФ Україна (PKF International Limited)**, виступила з доповіддю «Еволюція українського аудиту – віддзеркалення світових тенденцій у професії». Вона розповіла про історичний шлях, й що відбулося за 30 років технологічних змін. Відзначила, що починали з паперового аудиту. «Дали поштовх створенню професії вихідці з ревізії і юристи й потрохи перейшли з підтвердження і підпису до національних й міжнародних стандартів. 30 років тому ці компанії перейшли до суттєвого регулювання і сьогодні український аудит майже світового рівня і далі знаходиться у русі. На сьогодні, як і в усьому світі, відбувається постійний рух у контролі. Хоч нині це слабка автоматизація аудиту, інколи він робиться в «Ексель», а іноді й в паперовому вигляді, потрібні ще інші продукти. Виклик перед аудитором – це великий обсяг інформації, яку потрібно обробити. Технології ускладнення інформації здійснюють тиск на аудитора, й це виклик як і мінливе бізнес-середовище. Впроваджуються нові стандарти, та очікується з січня 2023 р. новий стандарт, хоч і нові ще не повністю впровадженні, – вони вимагають змін самого бізнес-середовища. Сьогодні ми використовуємо традиційну технологію, узгоджуємо умови, робимо звірку, збираємо докази і робимо висновки, проте бізнесу це не достатньо. Традиційна методика має особливості, де ми робимо спостереження й покладаємось на інформацію від керівництва, а чим більше ми покладаємось на управлінський персонал, тим більше ми втрачаємо незалежного аудиту. Постало питання, чи можемо ми здійснювати дистанційний аудит і «ковід» підштовхнув нас на цей крок.»

Третя панель пройшла під гаслом «Цифровий аудит». **Наталія Коноваленко, консультант з фінансового управління Центру реформ фінансової звітності (Відень), зі Світового банку** була модератором панелі.

Перший доповідач **Піппа Рілі, старший консультант Міжнародної команди з розбудови потенціалу ICAEW, екзаменатор ICAEW АСА**. Сертифікований аудитор з Британії поділився своїм досвідом. Хоч також починав з того, що ручкою робив корективи, сьогодні займається навчанням норм у світі «Цифрового аудиту». «Сьогодні цифрові технології замінили рутинну роботу. Проте важливим залишається ціль – аудитор має дати своє судження, використовуючи його скептичний погляд.

Що ж змінилось у цифровому аудиті – технологія змінила аудит, бо йде за даними від того етапу коли заповнювались галочки. Зараз аудити свердлять до самої серцевини, роблячи акцент на даних, а не тільки

правилах і регламенті. І тут все лежить у поведінці й на тому, як ведуть себе всередині компанії. До ради Британії ми звернулись із тим, що маємо перевіряти, як ведуть себе, й перевірити операції, які намагаються приховати. Нам потрібен цифровий потенціал, відійти від рутинної роботи. І ми відходимо від того, що спеціалісти, особливо молодші виконують якісь певні операції, не бачачи всього процесу. І це є очікування й від клієнтів.

Сьогодні є програми для аналізу, – туди аудитор завантажує всі транзакції і операції, і це дає можливість проаналізувати всі операції, якісь відхилення. Аудитор аналізує рутинні операції, наприклад розрахунок тих змін, що відбувались за роки, і тому час аудитора використовується для критичного мислення і це робиться за рахунок візуалізації. Всі погоджуються, що програми даних дозволяють краще показати проблеми. Вплив на оцінку ризику сильний і тепер не потрібно постійно смикати клієнта і просити дані, – програма звіряє рутинні і дозволяє аналізувати тільки проблемні моменти. Створюються карти взаємозалежностей. Якщо, наприклад, є якісь проблемні аспекти, система відразу покаже взаємозв'язки. Ризик є, автоматизація цих програм дає запитання, чи не дуже ми покладаємось на програми, і як це впливає на регулювання аудиту, – тому тут вплив не дуже великий. Адже аудит має мету зібрати підтвердження, і МСА стоїть на принципах, щоб відобразити реальні сфери і говорити, що професійний скептицизм неможна делегувати комп'ютеру.»

Саулюс Лапшинкас, член правління Литовської палати аудиторів, презентував доповідь «Вплив технологій на процес аудиту», передав вітання від литовських аудиторів і поділився своїм баченням технологічних інновацій. Він зазначив, що їх вплив ламає застарілі принципи й відкрив нові методи роботи. «Підприємство збирає і аналізує велику кількість інформації, що дало можливість заглибитись і знайти більш глибокі сфери. Змінилось багато, доводиться пристосовуватись до нових систем, програмного забезпечення. Дає це можливості для аналізу й розглядати нові ризики. Хоч аудитор і не має бути експертом у всіх сферах, він має зв'язати всі ризики, що виникають у зв'язку з ними.

Почались дискусії і стосовно штучного інтелекту. Крупні аудиторські компанії почали впроваджувати його у роботу, аби замінити певні функції, – це скоротить ручні операції, наприклад зчитування тексту. Водночас їх запровадження може діяти на якість із впливом зовні чи чимось непередбачуваним, а також може бути те, що аудитор занадто довірятиме роботам. Тому у процесі навчання важлива наявність скептицизму і впровадження для ефективності аудиту надійності й захисту даних.

На професію аудитора технології мають великий вплив, водночас робота з технологією є більш цікавою для роботи молодому поколінню. Проте аудитор матиме низку проблем: «Чи довіряти, чи не вплине це на незалежність?». Великий аспект – це і навчання аудитора. Програми аудиту залежать від того чи вистачить сил і ресурсів. Проте їх впровадження впливає на швидкість, покращення умов аудиту. Це професія, яка покращиться завдяки технологіям.»

Також представник Литви побажав миру нашому дому. Виступив і **Вадим Дончевський, партнер Crowe DNW з Естонії**, з доповіддю «Автоматизація аудиту». Розповів, що їх організація зареєстрована і в м. Одеса. Давно працюючи в Естонії і в Україні, він особисто добре ознайомлений, як аудит робиться в Україні. Не повторюючи, що говорили попередні спікери, розповів про впровадження в Естонії.

«Стосовно автоматизації аудиту ми побачили, що є речі, які повторюються у кожному аудиті й також відбувається перехід на «хмарні сервіси». Ми побачили, що е-мейл – це один із небезпечних сфер пересилки. Краще – це надання доступу на них, а не пересилка великих файлів». Вадим Дончевський зізнався стосовно оптимізації, що спеціалізовані програми для нас не завжди прийнятні, тому що вони передбачають перевіряти велику кількість операцій, а ми перевіряємо все ж мікробізнес, і декілька компаній не завжди виправдовують наладку складних програм, що вимагають по 100 годин наладки.

«Стосовно контролю і аудиту частину на себе взяла держава. Певні технічні помилки, наприклад у річних звітах, через форми на порталах такі технічні помилки виключаються і аудитор вже дивиться у суть, оскільки звірка чи сходиться за цифрами вже виключається. Відеоформат також почав вже включатися як доказ в аудиті і формат Zoom поставив нові виклики.

Стосовно криптовалют у Латвії умови ужесточили, оскільки прийшли нові невідомі компанії, – з березня місяця ввели для них проведення аудиту і необхідність наявності певного права власності і повне відображення всіх адрес і гаманців. Щоб все, що проходило через бухгалтерію, відображалось.»

Четверта панель «Сталий розвиток – підходи до аудиту нефінансової звітності» проходила модератором **Наталією Вовчук, Головою Представництва Асоціації Міжнародних Сертифікованих Професійних Бухгалтерів – АІСРА-СІМА**, що є представником США, яка виразила підтримку Україні: «Сьогодні у нашій спільноті 190 країн беруть участь у цих організаціях, яким понад 30 років. Вони створені 1919 р. в Британії і в 1970-х рр. у США». Подякувала модератор і за підтримку в 100-річчя, яке вони відзначили нещодавно.

Перший виступ провів **Хенінг Драгер**, що очолював більше 10 років **Henning ervices, BDO Global**, з доповіддю: «Better investment stewardship through quality and comparable ESG reporting and assurance – the road to a low carbon and fairer world». Він розповів про тенденції і подякував за можливість участі. Його доповідь торкнулась і болючої теми, де він зазначив: «Поточна ситуація із Донецьком і Луганськом показує, що ми бачимо повторення із Кримом. Це вплине на стан справ, так, наприклад, що сталось з інвестиціями, де побачили спад у Криму з 4,5 млрд до 4,5 млн. Бачимо, що ми постійно дивимось на захід і на практики, прозорість електронного урядування і геополітичні процеси дають процес виходу від вугілля до відновлювальних джерел. До 2035 р. потрібно вийти від спалювання вугілля, потрібно інше джерело енергії. З професійного погляду потрібно відновлювальне чи ядерна

енергетика, аби вийти на 3-5 градусів у світі. 3-й тренд на основі цілей 0-х викидів, для державних, приватних і недержавних до 2050-го р. звітувати і перевіряти – це потрібно саме аудиту. В нас є директива зі сталості руху, й регулятори будуть вимагати дотримання директив і стосовно звітності. Ми сьогодні не бачимо звіти з таких технологій у звітності керівництва великих підприємств. Тому аудиторі мають впливати на такі процеси.

Крім того, є ризик «ковід», і з'явилися нові ризики для відповідальних ланцюгів поставок, що мають бути спочатку проаналізовані. Аудиторі показують, що вони хочуть вийти на цей ринок, щоб зробити ланцюги поставок менш ризикованими. Великий виклик – це диверсифікація, де такі матеріали як цинк, нікель, мідь, які потрібні для електромобілів, показують нам, що потрібно працювати у сферах, де є активна флора і фауна, і стимулювати бізнес на те, що, якщо ви руйнуєте природні ресурси, – це не дає створити нову економіку, низькокарбонну.»

Виступив із доповіддю **Чак Ханфілд**, живий фахівець з **Вашингтону** (Charles T. Canfield, Principal Corporate Governance Officer, IFC Corporate Governance Team, USA “The emergence of ESG/Sustainability Reporting and the growing need for Adequate Assurance”), який має членство глобального управлінського персоналу й вже 30 років очолює компанію, 6 років прожив в Україні на початку незалежності і мав можливість долучитись до становлення аудиту.

Він зазначив, що основні виклики це зміни клімату і біорізноманіття. Зміни системи і добробут взаємопов'язані. «Ефекти пандемії й рішення мають приймати і країни, і компанії, і окремих персонал. Ще є концепція «подвійної матеріальності». Я, як бухгалтер, раніше аналізував тільки матеріальну частину, але змінилось багато відтоді і зараз маємо враховувати вплив екологічних і соціальних аспектів. Крім того, як компанії впливають на екологію і зміну клімату. Сьогодні нові вимоги до багатьох сторін, зокрема і зелені облігації.»

Далі **Суміта Шах**, міжнародний експерт з бухгалтерського обліку та аудиту, колишній старший менеджер у державному секторі IACEW (з Британії, зараз працює в Малайзії) виступила із доповіддю «Сталий розвиток: надання впевненості у нефінансовій звітності». Вона розповіла, що зараз працює в багатьох організаціях, і, маючи досвід працювати з багатьма міжнародними організаціями, зазначає, що важливим є підтвердження достовірності звітності сталого розвитку. Важливо і від експертів, чи відповідає дійсності те що вони говорять чи є докази їх слів.

Алла Папайка з комісії цінних паперів подякувала за участь і розповіла про заходи НКЦПФР з метою сталого розвитку. Підкреслила, що Україна працює у цьому світовому тренді і оновлено кодекс корпоративного управління. «Комісія приєдналася до міжнародної спільноти і розроблено рекомендації щодо теми «Зелених облігацій» для тих компаній, які хочуть бути у ресурсі. Розроблено керівні принципи з розкриття інформації і проект змін до положення з розкриття інформації. Розроблено таблиці для оцінювання емітентів. Вони є поки необов'язковими – для того, щоб

за декілька років компанії самі могли себе оцінити, а далі буде введено як обов'язок для певних компаній. Звернула увагу аудиторів на 6-й розділ рекомендацій, на зовнішній контроль. Такі рекомендації можна знайти у джерелі, шукаючи «Рішення комісії від 7 липня 2021 року». Воно невелике, проте там є живі вкріплення на періоджерела, і, якщо прийде клієнт, тут є стандарти аудиту й методика до такого аудиту. Якщо компанія приймає рішення для випуску таких зелених облігацій, емітент має звітувати про вплив на зовнішнє середовище, наскільки дійсно проект впливає позитивно на зовнішнє середовище, соціальне, гендерне і цей звіт може бути таким підтвердженням, варифікатором. Має також бути звітність щодо використання такого інструменту.»

Богдан Лукасевич з НБУ виступив зі своїми думками, задав питання про те, яка різниця і специфічні питання саме для аудитора зараз?

На що **Чак Ханфілд** відповів. «Тут має бути Рівень достовірності, що показує стандарт 3000, і частка цього процесу – це частина внутрішнього контролю.»

Тема наступної конференції, підсумувала **Наталія Вовчук**, і має стати центром такого розуміння. Конференція має бути орієнтовно три дні і очною, бажано за Києвом.

Сергій Поліщук підсумував, що важливо, щоб стандарти були перекладені й діяли для кореспонденції. Запитав, чи були моменти, коли були відкриті звіти і висновки аудитора. На що американські колеги відповіли, що як інвестор він може не приймати звіт. Звичайно прецедентів відкриття не було, але це має бути на майбутнє, зокрема і для зелених облігацій.

Наталія Гасвська завершувала свій виступ наприкінці конференції. Говорила про статистичну вибірку і зазначила, що саме Міжнародні стандарти мають показати не тільки такі аудити про те, що сталося, а важливо робити аудит того, що може бути. Важливий виклик й збільшується потреба зменшення вартості аудиторських послуг. Підняла теми і шахрайства. І є очікування, що аудиторі працюватимуть над вдосконаленням професійного скептицизму, підвищуватимуть свою незалежність. Від аудиторів очікується розширення обсягу корисної інформації і сьогодні компанії очікують не тільки думку аудитора і фінансову звітність, а й як досягти більшого прибутку і покращити загальні процеси, покращити комунікації. І ще найбільше цього очікують регулятори. Потрібно говорити і про вбудований аудит і віртуальний. Важливо розвивати спеціалізацію аудитора, тобто розвиток певних спеціалістів у певних аудитах. Обговорено і про те, що потрібно впровадити в Україні, бо зараз інколи аудиторі розвиваються стрімко, а інколи бізнес не завжди готовий до технологічних змін. Важливо на майбутнє – це розвиток і на це аудиторі готові.

Наприкінці конференції присвяченій 30-річчю найповажнішої аудиторської спільноти України, очільник САУ подякував за організацію **Наталії Величко** та **Валентині Левченко** та усім присутнім з усього світу та України й побажав миру і нових зустрічей.

Репортаж підготувала *Леся Такіда*